

การพัฒนากระบวนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย*
DEVELOPMENT OF LEARNING ENVIRONMENT MANAGEMENT SYSTEM
IN DHAMMANITETVIDYA SCHOOL, LOEI PROVINCE

พระครูสุนทรธรรมนาถ*, พระครูปลัดจักรพล สิริธโร, กรรณิกา ไวโสภาก

Phrakru Sumonthammanat*, Phrakrupalad Chakkrapon Siridharo, Kunnika Vaisopha

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เลย ประเทศไทย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Loei, Thailand

*Corresponding author E-mail: tnw.boss@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็น 2) พัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และ 3) ศึกษาผลการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย ดำเนินการวิจัยตามหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น 2 วงจร 10 ขั้นตอน ในวงรอบที่ 1 ใช้วิธีการสำรวจ การมีส่วนร่วม และปรับปรุงตามสภาพจริง ส่วนในวงรอบที่ 2 ใช้วิธีการศึกษาดูงาน การนำมาปรับใช้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้ร่วมวิจัยเป็นบุคลากรของโรงเรียนจำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการ ครู จำนวน 8 รูป/คน และเจ้าหน้าที่ จำนวน 3 คน เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบรายงานความก้าวหน้า 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์กลุ่ม และ 3) แบบตรวจสอบหรือบันทึกอื่น ๆ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอโดยพรรณนาวิธี ผลการวิจัย พบว่า 1) โรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาต้องการปรับปรุงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพเนื่องจากขาดการบูรณะเพราะไม่มีงบประมาณ 2) ผลการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย ในวงจรแรก มีการซ่อมแซมห้องเรียนและห้องสมุด และการอบรมครูในการใช้และผลิตสื่อการสอน และในวงจรที่ 2 มีการปรับปรุงห้องเรียนใหม่ โดยเปลี่ยนประตูหน้าต่างเป็นกระจกบานเลื่อน ปรับปรุงห้องสมุดใหม่ โดยมีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งาน มีห้องคอมพิวเตอร์ อบรมครูด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และอบรมนักเรียนในการใช้คอมพิวเตอร์ และ 3) ผลการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย พบว่า บุคลากรให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เกิดวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และรายงานผลการปฏิบัติงาน มีการพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ นักเรียนสามารถใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, สภาพแวดล้อมการเรียนรู้, โรงเรียนปริยัติธรรม, แผนกสามัญศึกษา

Abstract

The objectives of this research were: 1) To study the current conditions, expected conditions, and essential needs; 2) To develop a learning environment management system; and 3) To study the results of the developed learning environment management system at Thammanithet Wittaya School in Loei province. The research was conducted according to the principles of participatory

action research and was divided into two cycles and ten steps. In the first cycle, the methods of surveying, participation, and on-site improvements were used. In the second cycle, the methods of field trips, application, and knowledge exchange were used. The co-researchers were 12 school staff members, including the director, eight teachers, and three officers. The research tools included: 1) Progress reports; 2) In-depth and group interviews; and 3) Other checklists or records. The data were analyzed using content analysis and presented descriptively. The research findings were as follows: 1) It was found that Thammanithet Wittaya School required improvements to the physical learning environment due to a lack of maintenance caused by insufficient funding. 2) In the first cycle of the development of the learning environment management system, classrooms and the library were repaired, and teachers were trained in the use and production of instructional media. In the second cycle, classrooms were renovated, with their doors and windows being replaced by sliding glass doors. The library was also renovated with the addition of computers for use. Furthermore, a computer lab was established, and teachers were trained in information technology, while students were trained in computer usage. 3) The results of the development of the learning environment management system at Thammanithet Wittaya School revealed that the staff had cooperated very well. A culture of knowledge exchange and reporting of work performance was created. Self-development in information technology was observed, and students were able to use computer programs.

Keywords: Participatory Action Research, Learning Environment, Buddhist Scripture School, Division of General Education

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนากำลังคน (มดิชน, 2562) เมื่อพิจารณาจากรายงาน IMD World Competitiveness Ranking 2020 พบว่า ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 55 ด้านความสามารถทางการศึกษาโดยรวม หมายถึง ดีขึ้น 1 อันดับจากปี 2019 และอยู่อันดับที่ 3 ในกลุ่มอาเซียน รองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล แม้ว่าแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579) ที่ยึดหลักการสำคัญหลายประการ จะมีวิสัยทัศน์ของแผนนี้ คือ การทำให้ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.), 2564) แต่ในทางปฏิบัติ การบรรลุเป้าหมายนี้ยังคงเป็นความท้าทาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มการศึกษาเฉพาะทาง เช่น การศึกษาพระปริยัติธรรม

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน (อรพันธ์ ประสิทธิ์รัตน์, 2554) การจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ทั้งด้านกายภาพและจิตวิทยา จะช่วยสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Aldridge, J. M. & Fraser, B. J., 2018); (U.S. Environmental Protection Agency, 2022)

ในทางกลับกัน หากสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย เช่น อาคารทรุดโทรม ขาดแคลนสื่อการสอน หรือบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่เหมาะสม ก็จะเป็นทอนประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน

โรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตั้งอยู่ที่จังหวัดเลย เปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภายใต้สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โรงเรียนแห่งนี้มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาคุณภาพบุคลากร และช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมปัจจุบันได้ตามหลักพระธรรมวินัย ชุมชนโดยรอบโรงเรียนเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีประชากรประมาณ 37,903 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและนับถือศาสนาพุทธ รายได้ของคนในชุมชนค่อนข้างน้อย และผู้ปกครองส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

ที่ผ่านมาโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาประสบปัญหาด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ อาคารเรียนที่ชำรุดทรุดโทรม เนื่องจากเป็นอาคารเก่าและขาดงบประมาณในการซ่อมแซม การขาดแคลนสื่อและเทคโนโลยีที่จำเป็น เช่น ห้องสมุดล้ำสมัยและไม่มีห้องคอมพิวเตอร์ รวมถึงความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรและกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน ปัญหาเหล่านี้ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการวิจัยแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว เนื่องจากปัญหาไม่ได้เกิดจากปัจจัยทางเทคนิค แต่เป็นปัญหาที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับผู้คนในโรงเรียนโดยตรง ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเลือกใช้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นกรอบการดำเนินงานหลัก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย
2. เพื่อพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย
3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research: PAR) ที่เน้นความเป็นศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical science) นำเสนอผลการวิจัยอิงกับแนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical approach) แสดงหลักฐานประกอบทั้งข้อมูล สถิติ ภาพถ่าย เอกสาร หรืออื่น ๆ ถึงสิ่งที่ได้ร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันสังเกตผล และร่วมกันสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลง ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับตัวบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับองค์กร โดยมีหลักปฏิบัติและขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ ดังนี้

1. หลักปฏิบัติ

1.1 ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วงจร วงจรละ 1 ภาคเรียน โดยมีขั้นตอนการวิจัย 10 ขั้นตอน ยึดถือหลักการ 10 ประการ จรรยาบรรณ 10 ประการ และบทบาทของนักวิจัย 10 ประการ

1.2 ให้ความสำคัญกับกรอบแนวคิดทฤษฎีที่จะต้องทบทวนขึ้นมาอย่างมีจุดมุ่งหมาย อย่างมีความหมาย และอย่างมีประโยชน์ที่จะทำให้ผู้วิจัยมีความไวเชิงทฤษฎีต่อการนำไปใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือการให้คำแนะนำต่อผู้ร่วมวิจัย ในลักษณะที่ไม่ใช่เป็นการยึดยึด ไม่ให้เป็นตัวชี้หน้าหรือไม่ให้มีอิทธิพลต่อการนำไปปฏิบัติของผู้ร่วมวิจัย

1.3 การสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องว่า ทฤษฎีกับการปฏิบัติเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันได้ สร้างกรอบแนวคิดให้ผู้ร่วมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจและตระหนักถึงความสัมพันธ์เชิงบวกในลักษณะสามเส้าระหว่าง “การวิจัย” “ทฤษฎี” และ “การปฏิบัติ”

1.4 แสดงบทบาทการส่งเสริมสนับสนุนการเสริมพลังทางวิชาการแก่ผู้ร่วมวิจัย (academic empowerment) โดยผู้วิจัยจะทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นให้แก่ผู้ร่วมวิจัย

1.5 ผู้วิจัยเน้นบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้มีการปฏิบัติตามแผนเชิงปฏิบัติการที่กำหนดไว้ โดยมุ่งให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดตามหลักการ

1.6 ให้มีการบันทึกผลการดำเนินงานทั้งของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย โดยคำนึงถึงหลักการบันทึก 1) การเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมและการปฏิบัติ 2) การเปลี่ยนแปลงในคำอธิบายถึงสิ่งที่ปฏิบัติ 3) การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางสังคมและรูปแบบองค์การ 4) การพัฒนาตนเองจากการร่วมในการวิจัย และจัดให้มีการพบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็นระยะ ๆ ตามหลักการรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยทุกคน การวิเคราะห์วิพากษ์และประเมินตนเอง ตลอดจนเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ

2. พื้นที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยในระดับโรงเรียน (School-wide) ที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงตามคุณลักษณะ 3 ประการ คือ 1) เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ในการประเมินคุณภาพภายนอก (พ.ศ. 2564 - 2568) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2565) 2) เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่มีความประสงค์เข้าร่วมการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้รับใบอนุญาตและคณะกรรมการสถานศึกษา 3) เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ผู้วิจัยทำงานอยู่ จึงมีความสะดวกและความเป็นไปได้ต่อการที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัย

3. ผู้ร่วมวิจัย และบทบาทของผู้ร่วมวิจัย

ผู้ร่วมวิจัย (Research participant) เป็นบุคลากรเฉพาะภายในโรงเรียน คือ ผู้บริหาร ครู จำนวน 8 รูป/คน และเจ้าหน้าที่ จำนวน 3 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 12 คนมีบทบาทตามแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นทั้ง 10 ขั้นตอนใน 2 วงจร (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2555)

4. ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 วงจร 10 ขั้นตอน ดำเนินการในปีงบประมาณ 2567 (1 ตุลาคม 2566 - 30 กันยายน 2567) ระหว่างภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 และภาคเรียน ที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ได้ดำเนินการในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

4.1 ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (preparation) แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการสร้างความเป็นกันเองกับผู้ร่วมวิจัยโดยการจัดประชุมพบปะพูดคุย (ดำเนินการในวันที่ 2 ตุลาคม 2566) ระยะที่ 2 เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นสำหรับการวิจัย มี 2 กิจกรรม คือ 1) การเปิดตัวโครงการวิจัยและนำเสนอกรอบแนวคิดการวิจัย (ดำเนินการในวันที่ 2 ตุลาคม 2566) และ 2) การเตรียมความพร้อมเบื้องต้นให้กับผู้ร่วมวิจัย (ดำเนินการในวันที่ 2 ตุลาคม 2566) และระยะที่ 3 การปล่อยให้ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนอย่างเต็มที่โดยใช้ความรู้เดิม (Tacit knowledge) มี 2 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมร่วมคิดและวางแผนจากความรู้เดิม (ดำเนินการในวันที่ 6 ตุลาคม 2566) และ 2) การจัดทำปฏิทินการดำเนินงาน (ดำเนินการในวันที่ 13 ตุลาคม 2566)

4.2 ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน (planning) ขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ต้องการพัฒนาหรือต้องการเปลี่ยนแปลง (ดำเนินการในวันที่ 20 ตุลาคม 2566) และ 2) การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา (ดำเนินการในวันที่ 27 ตุลาคม 2566)

4.3 ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติ (acting) ขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ 1) การจัดทำเครื่องมือในการวิจัย เพื่อร่วมกันจัดทำเครื่องมือในการวิจัยเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติงาน (ดำเนินการในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2566) 2) การประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาก่อนนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติ เพื่อการประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของโรงเรียนก่อนนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติด้วยเครื่องมือที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกับข้อมูลการดำเนินงานในระยะต่อ ๆ ไป (ดำเนินการในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2566) และ 3) การนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติเพื่อร่วมกันปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการที่ได้จากการจัดกระทำร่วมกัน (ดำเนินการในวันที่ 11 พฤศจิกายน 2566)

4.4 ขั้นตอนที่ 4 การสังเกตผล (observing) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดรูปแบบและวิธีการสังเกตผล เพื่อร่วมกันกำหนดรูปแบบการสังเกตผลตามสภาพจริงของการดำเนินงานที่คาดหวังและไม่คาดหวัง จุดเด่นจุดบกพร่อง และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขดำเนินโครงการ/กิจกรรม และร่วมกับสรุปสิ่งที่กระทำสำเร็จและไม่สำเร็จ สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น (ดำเนินการในวันที่ 11 พฤศจิกายน 2566) 2) การสังเกตและเสนอรายงานผล เพื่อให้มีการสังเกตผลและรายงานผลของความพึงพอใจของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนรายละเอียดของโครงการ และส่วนรายละเอียดแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (ดำเนินการในวันที่ 22 ธันวาคม 2566) และ 3) การประเมินและสรุปผล เพื่อร่วมกันสรุปผลการสังเกตผลและขอมติเห็นชอบและความพึงพอใจของแต่ละโครงการ (ดำเนินการในวันที่ 15 มีนาคม 2567)

4.5 ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผล (reflecting) ประกอบด้วย การสะท้อนผลการปฏิบัติงานโครงการหลังการปฏิบัติแล้วเสร็จ เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งหมดเพื่อให้ทราบถึงสิ่งที่ทำสำเร็จทำไม่สำเร็จ สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น (ดำเนินการในวันที่ 22 มีนาคม 2567)

4.6 ขั้นตอนที่ 6 การวางแผนใหม่ (re-planning) ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ 1) การศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการพัฒนางาน เพื่อทบทวนข้อมูลการดำเนินงานในทุกขั้นตอนที่ผ่านมา พร้อมทั้งนำเสนอผลการประเมินเปรียบเทียบความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามผลการประเมินทั้งก่อนและหลังการนำแผนลงสู่การปฏิบัติมาเปรียบเทียบกัน โดยใช้แบบประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา และ 2) การจัดทำแผนปฏิบัติการใหม่ (ดำเนินการในวันที่ 29 มีนาคม 2567)

4.7 ขั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติใหม่ (re-acting) ขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ 1) การสร้างขวัญกำลังใจก่อนการปฏิบัติใหม่ เพื่อสร้างแรงกระตุ้นและสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้ร่วมวิจัยเกิดความกระหายและฮึกเหิมในการลงมือปฏิบัติ (ดำเนินการในวันที่ 1 พฤษภาคม 2567) 2) การกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกันเพื่อ 1) ร่วมกันวางแผนปฏิบัติเพื่อให้แผนปฏิบัติการใหม่บรรลุตามจุดมุ่งหมาย และ 2) ร่วมกันพิจารณาทบทวนแก้ไขเครื่องมือการวิจัยเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติงานใหม่ (ดำเนินการในวันที่ 1 พฤษภาคม 2567) และ 3) การนำแผนลงสู่การปฏิบัติใหม่ เพื่อร่วมกันลงมือปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการใหม่ที่ได้จากการจัดกระทำร่วมกัน (ดำเนินการในวันที่ 17 พฤษภาคม 2567)

4.8 ขั้นตอนที่ 8 การสังเกตผลใหม่ (re-observing) ขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย คือ 1) การกำหนดรูปแบบและวิธีการสังเกตผล (ดำเนินการในวันที่ 17 พฤษภาคม 2567) 2) การสังเกตและเสนอรายงานผล เพื่อให้มีการสังเกตผลและรายงานผลของความพึงพอใจของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย แบ่งออกเป็น 1) ส่วนรายละเอียดของโครงการ และ 2) ส่วนรายละเอียดแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (ดำเนินการในวันที่ 17 พฤษภาคม 2567) และ 3) การประเมินและสรุปผล เพื่อร่วมกันสรุปผลการสังเกตผลและขอมติเห็นชอบและความพึงพอใจของแต่ละโครงการ (ดำเนินการในวันที่ 30 สิงหาคม 2567)

4.9 ขั้นตอนที่ 9 การสะท้อนผลใหม่ (re-reflecting) ขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ 1) การสะท้อนผลการปฏิบัติงานโครงการหลังการปฏิบัติแล้วเสร็จ เพื่อนำเสนอรายงานที่แต่ละทีมได้สรุปและสังเคราะห์ความรู้มาแล้วให้ที่ประชุมร่วมพิจารณาและรับรองว่าสำเร็จจริงหรือไม่ ทราบถึงสิ่งที่ทำสำเร็จและทำไม่สำเร็จ สิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ใหม่รวมถึงความรู้ใหม่ (ดำเนินการในวันที่ 27 กันยายน 2567) และ 2) การสะท้อนผลการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาลัยหลังนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติแล้วเสร็จ เพื่อนำเสนอผลการประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาลัยหลังนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติแล้วเสร็จในวงจรที่ 2 โดยใช้แบบประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาลัย และนำมาเปรียบเทียบกับผลการประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาลัย ก่อนนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติซึ่งได้ดำเนินการไปตั้งแต่ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติให้ผู้ร่วมวิจัยได้รับทราบและลงมติให้ความเห็นชอบ (ดำเนินการในวันที่ 4 ตุลาคม 2567)

4.10 ขั้นตอนที่ 10 การสรุปผลการวิจัย (conclusion) ขั้นตอนนี้ เป็นการถอดบทเรียน (Lesson distilled) มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันทบทวนหรือสรุปประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาในแง่มุมต่าง ๆ โดยการศึกษาทบทวนผลการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 1 ถึง 9 รวมทั้งเพื่อหาข้อสรุปในประเด็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และความรู้ใหม่จากการปฏิบัติจริง (ดำเนินการในวันที่ 25 ตุลาคม 2567)

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย 3 อย่าง คือ 1) แบบสังเกต (Observation form) คือ แบบรายงานความก้าวหน้าของโครงการ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group interview) และ 3) แบบตรวจสอบหรือบันทึก (Examining records) ที่ผ่านการพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ แบบบันทึกการประชุม แบบประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ แบบรายงานความก้าวหน้าของโครงการ แบบประเมินโครงการ และ แผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (Individual Development Plan: IDP)

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างมีบทบาทหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเอง โดยเริ่มจากการปฏิบัติภาคสนามในปีงบประมาณ 2566 ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2566 ถึง วันที่ 30 กันยายน 2567 (แบ่งออกเป็น 2 ภาคเรียน ภาคเรียนละ 1 วงจร) โดยแบ่งเวลาในการปฏิบัติงานตามตารางกำหนดวันและเดือน เพื่อให้เห็นสภาพข้อเท็จจริงทั้งในส่วนที่เห็นชัดเจนและแฝงเร้นจากขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทั้ง 10 ขั้นตอน โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 10 ขั้นตอน จะนำมาวิเคราะห์ร่วมกันเป็นระยะ ๆ ดังนี้

7.1 จัดทำข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ โดยพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลักในการแบ่งปรากฏการณ์และหาความถี่ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

7.2 จัดแบ่งข้อมูลจากการบันทึกภาคสนามของการวิจัยในส่วนที่เป็นข้อความพรรณนาเหตุการณ์เกี่ยวกับกิจกรรมใน 10 ขั้นตอน ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

7.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้เห็นสภาพปัจจุบันจากข้อความพรรณนาเหตุการณ์เกี่ยวกับกิจกรรมใน 10 ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำรายงานการวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละวัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่วิเคราะห์แล้ว ไปให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับทราบช่วยยืนยันตรวจสอบแก้ไขผลการวิเคราะห์ และให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงรายงานให้ถูกต้องสมบูรณ์มากขึ้น การตรวจสอบข้อมูลจะใช้บุคลากรหลายคนในเหตุการณ์ของกิจกรรม ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณ ผู้วิจัยก็ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่อให้เป็นข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมาย หรือแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย พบว่า โรงเรียนธรรมนิเทศก์มีความต้องการจำเป็นในการบูรณะซ่อมแซมทั้งภายในและภายนอกอาคารเรียนจากความชำรุดเสียหาย การปรับปรุงห้องสมุดที่ล้าสมัย การไม่มีห้องคอมพิวเตอร์ การปรับปรุงระบบอินเทอร์เน็ต การปรับปรุงภูมิทัศน์รอบอาคารเรียน การพัฒนาการเรียนการสอนของครู การอบรมนักเรียนในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์

2. ผลการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย พบว่า ประเด็นที่ยังไม่สำเร็จในวงรอบที่ 1 ด้านกายภาพ การปรับปรุงห้องเรียน อาคารเรียน และภูมิทัศน์รอบอาคารเรียน ยังไม่สมบูรณ์เนื่องจากงบประมาณจำกัด ด้านการเรียนการสอน มีการอบรมครูให้ใช้สื่อคอมพิวเตอร์ประกอบการสอน และมีการอบรมนักเรียนในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แต่ยังไม่ครอบคลุมเนื่องจากยังขาดเครื่องฉายโปรเจกเตอร์และยังไม่มีห้องคอมพิวเตอร์ และด้านกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ มีการส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ แต่ยังไม่เป็นรูปธรรม ดังนั้น กลยุทธ์การพัฒนาในวงรอบที่ 2 ได้แก่ การศึกษาดูงาน (Study Visit) ซึ่งเป็นกลยุทธ์หลัก คือ การพาครูและนักเรียนไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมอื่น ๆ เพื่อให้เห็นตัวอย่างการจัดการสภาพแวดล้อมที่สำเร็จ และการนำมาปรับใช้ เมื่อกลับมาจากการศึกษาดูงาน ครูและนักเรียนจะนำแนวคิดและวิธีการที่ได้มาปรับใช้กับบริบทของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา โดยเน้นการพัฒนาที่สามารถทำได้จริงภายใต้ข้อจำกัดที่มีอยู่ เช่น การใช้สื่อการสอนที่ตนเอง หรือการจัดกิจกรรมที่ใช้ทรัพยากรภายในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งกลยุทธ์ที่นำมาใช้เป็นการเรียนรู้จากข้อจำกัดในวงรอบที่ 1 และเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากภายนอก ซึ่งเป็นวิธีการที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับสภาพการณ์จริงมากกว่าการพึ่งพางบประมาณเพียงอย่างเดียว

3. ผลการศึกษาผลการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย พบว่า บุคลากรให้ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันเป็นอย่างดีเยี่ยมในการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน เกิดวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และรายงานผลการปฏิบัติงาน นอกจากนี้บุคลากรยังพัฒนาตนเองจากแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ต่าง ๆ ครูผลิตสื่อการสอนและทำการสอนทั้งในห้องเรียนและออนไลน์ นักเรียนได้เรียนรู้วิทยาการต่าง ๆ จากห้องคอมพิวเตอร์ที่มีให้บริการ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย พบว่า อาคารสถานที่มีความชำรุดเสียหาย เพราะเป็นอาคารเก่า และรอการปรับปรุงแก้ไขเพราะขาดงบประมาณ ห้องสมุดล้าสมัย ขาดสื่อและหนังสือที่จำเป็น การไม่มีห้องคอมพิวเตอร์ การพัฒนาครูด้านการเรียนการสอน การอบรมนักเรียนในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ทั้งนี้โรงเรียนธรรมนิเทศวิทยาได้ศึกษาและจัดทำแผนเพื่อขออนุมัติงบประมาณในการบูรณะซ่อมแซมและจัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์ รวมไปถึงการปรึกษารื้อถอนกับคณะกรรมการบริหารโรงเรียนหาแนวทางในการจัดหาเงินทุนเพื่อขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาเพื่อนำมาใช้ในการบูรณะซ่อมแซมอาคารสถานที่เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมการเรียนที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Aldridge, J. M. et al. ที่ระบุว่า สภาพแวดล้อมการเรียนมีผลโดยตรงต่อทัศนคติ แรงจูงใจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียน (Aldridge, J. M. et al., 1999) ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาที่พบในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาที่ระบุว่า อาคารเก่าและขาดสื่อการเรียนการสอน ซึ่งแน่นอนว่าย่อมส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรง นอกจากนี้การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้อื่นๆในการเรียนการสอนหรือการสร้างบรรยากาศทางการเรียนรู้และการสนับสนุนการเรียน

ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ของสมองอย่างมาก และสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในด้านลบให้เป็นด้านบวก และช่วยทำให้ผู้เรียนมีคะแนนไอคิวเพิ่มขึ้นถึง 20 คะแนนด้วยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ และเกิดเจตคติทางการเรียนต่อการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในห้องเรียน (Dart, B. C. et al., 2000); (Waldrup, B. G. & Fisher, D. L., 2000)

2. ผลการวิจัยการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาเชิงระบบที่มีการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน โดยดำเนินการใน 2 วงจร สามารถอภิปรายผลได้ว่า ในวงรอบแรกของการดำเนินงานตามแนวคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาได้ระบุปัญหาและความต้องการที่หลากหลาย และได้ลงมือดำเนินการในทุกด้าน ทั้งในส่วนของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การเรียนการสอน และการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ซึ่งผลการดำเนินงานในวงรอบที่ 1 สามารถอภิปรายได้ว่า 1) ประเด็นที่ดำเนินการสำเร็จในเชิงของการเริ่มต้นและกลยุทธ์ที่ใช้ เพราะการเริ่มต้นดำเนินการในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนและเป็นผลสำเร็จในเชิงของการมีส่วนร่วมตามหลักการของ PAR การดำเนินการเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Lewin, K. ที่กล่าวถึง Action Research ว่าเป็นกระบวนการที่นำความรู้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง (Lewin, K., 1946) สำหรับกลยุทธ์การพัฒนา (Intervention): ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ปัญหา (Problem Analysis): การที่โรงเรียนเริ่มต้นจากการระบุความต้องการในการบูรณะซ่อมแซมอาคารเรียน การปรับปรุงห้องสมุด และการขาดแคลนอุปกรณ์ต่าง ๆ ถือเป็นขั้นตอนแรกของ PAR ที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจบริบทและปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Stringer, E. T. ที่เน้นการเริ่มต้นจากปัญหาที่ผู้มีส่วนร่วมระบุเอง (Stringer, E. T., 2014) 2) การมีส่วนร่วม (Participation): การที่บุคลากรในโรงเรียนได้ลงมือดำเนินการในทุกด้านที่ระบุไว้ แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของ PAR ที่เชื่อว่าผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ คือ ผู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ดีที่สุด และ 3) การลงมือปฏิบัติ (Action): การเริ่มต้นซ่อมแซมอาคารบางส่วน การปรับปรุงห้องสมุดบางจุด และการจัดการอบรมต่าง ๆ ถือเป็น "การปฏิบัติการ" ในวงรอบแรก ซึ่งเป็นการนำแผนสู่การปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานในวงรอบที่ 1 พบว่า ยังมีประเด็นที่ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกและทรัพยากรจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายในการนำหลักการ PAR มาประยุกต์ใช้ในบริบทจริง ส่วนเหตุผลที่การดำเนินงานยังไม่สำเร็จ คือ 1) ข้อจำกัดด้านงบประมาณ: ปัญหาหลัก คือ การขาดแคลนงบประมาณ ซึ่งทำให้การบูรณะอาคารเรียนที่ชำรุดเสียหาย การจัดซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และการปรับปรุงระบบอินเทอร์เน็ตยังไม่สามารถทำได้เต็มที่ 2) ความต้องการในการพัฒนาที่ต้องใช้เวลา: การพัฒนาครูในด้านการใช้สื่อประกอบการสอนและการอบรมนักเรียนในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถสำเร็จได้ในวงรอบเดียว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Aldridge, J. M. & Fraser, B. J. ที่ชี้ให้เห็นว่าการปรับปรุงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทั้งทางกายภาพและสังคมเป็นกระบวนการต่อเนื่องและส่งผลต่อทัศนคติและแรงจูงใจของผู้เรียน (Aldridge, J. M. & Fraser, B. J., 2018) สรุปได้ว่าการที่ปัญหาเหล่านี้ยังคงอยู่ ทำให้ต้องมีการทบทวนและวางแผนการดำเนินงานในวงรอบที่ 2 ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ PAR ที่เป็นกระบวนการแบบวงจร (Cyclical Process) ที่ไม่สิ้นสุด และต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

3. ผลการศึกษาผลการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย พบว่า ในวงรอบที่ 2 ด้านกายภาพ โรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาได้เปลี่ยนประตูและหน้าต่างจากบานไม้และกรอบไม้ที่ผุพังเป็นกรอบกระจกอะลูมิเนียมบางส่วน มีห้องคอมพิวเตอร์ มีการจัดซื้อคอมพิวเตอร์ จำนวน 20 เครื่อง และมีการปรับปรุงภูมิทัศน์รอบอาคารเรียนใหม่ เนื่องจากได้รับงบประมาณจากส่วนกลาง ด้านการเรียนการสอน ครูได้ผลิต

สื่อการสอนและบรรยายโดยใช้เครื่องฉายโปรเจกเตอร์ แทนการใช้กระดานไวท์บอร์ด นอกจากนี้ครูยังพัฒนาตนเอง โดยการลงทะเบียนเพื่อศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ต่าง ๆ ขณะที่นักเรียนได้รับการอบรมการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผลจากการพัฒนาเหล่านี้ทำให้เกิดวัฒนธรรมความ

ร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรายงานผลการปฏิบัติงาน และวัฒนธรรม การพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งอธิบายได้ว่า การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สอดคล้องกับความร่วมมือ ของบุคลากร เนื่องจากการที่บุคลากรให้ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันในการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ของโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ Sergiovanni, T. J. ที่ระบุว่า การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งใน สถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งความร่วมมือร่วม ใจนี้เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนอย่างยั่งยืน (Sergiovanni, T. J., 2009) นอกจากนี้ สภาพแวดล้อม ทางกายภาพที่ได้รับการพัฒนานั้นมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Barrett, P. et al. ที่พบว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนถึงร้อยละ 16 โดยปัจจัยสำคัญได้แก่ แสงสว่าง อุณหภูมิ คุณภาพอากาศ ความยืดหยุ่นของพื้นที่เรียนรู้ และความเป็นเจ้าของพื้นที่ (Barrett, P. et al., 2015)

ประการต่อมา ก็คือ การเกิดวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการรายงานผลการปฏิบัติงานนั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ตามแนวคิดของ DuFour, R., & Eaker, R. ที่เน้นว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูช่วย พัฒนาการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน (DuFour, R. & Eaker, R., 2008) การที่บุคลากรเข้าอบรม ความรู้ต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อการพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างเป็นระบบ ซึ่ง Villegas-Reimers, E. ได้เสนอว่า การพัฒนาวิชาชีพครูที่มีประสิทธิภาพควรมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การผลิตสื่อการ สอนและการจัดการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบสะท้อนถึงการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) (Villegas-Reimers, E., 2003) นอกจากนี้การผลิตสื่อการสอนของครูยังสะท้อนถึงการพัฒนาสมรรถนะ ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (Technological Pedagogical Content Knowledge: TPACK) ตามแนวคิด ของ Mishra, P., & Koehler, M. J. ที่เสนอว่า ครูที่มีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัลต้องสามารถบูรณาการความรู้ ด้านเนื้อหา วิธีการสอน และเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน (Mishra, P. & Koehler, M. J., 2006) และประการสุดท้าย ก็ คือ การเรียนรู้และการนำเสนอผลงานของนักเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ Trilling, B. & Fadel, C. ที่เน้นความสำคัญของทักษะการสร้างสรรค์ การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Trilling, B. & Fadel, C., 2009)

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาระบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียน ของโรงเรียนธรรมนิเทศกวีวิทยา มีบุคลากร 12 คนเป็นผู้ร่วมวิจัย ดำเนินการใน 2 วงจร 10 ขั้นตอน พบว่า โรงเรียน มีสภาพทรุดโทรม ห้องเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพราะขาดงบประมาณ ผลการวิจัย คือ มีการพัฒนาสภาพแวดล้อม ทางกายภาพอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การปรับปรุงห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ และภูมิทัศน์รอบอาคารเรียน การอบรมครูและนักเรียนด้านสื่อและคอมพิวเตอร์ การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ การพัฒนา เหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และส่งผลให้นักเรียนได้ เรียนรู้และใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ คือ 1) การจัดตั้งคณะทำงาน เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: จากการที่บุคลากร 12 คนมีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมวิจัย ควรจัดตั้งคณะทำงานถาวร ที่ประกอบด้วย ตัวแทนจากครู, นักเรียน, และผู้บริหาร เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนและติดตาม

ผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การตั้งคณะทำงานนี้จะช่วยให้เกิดการเสริมพลังและสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันในระยะยาว 2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและศิษย์เก่า: จากปัญหาขาดแคลนงบประมาณที่พบ ควรต่อยอดจากความร่วมมือที่เกิดขึ้นในงานวิจัย โดยการสร้างเครือข่ายกับชุมชน ศิษย์เก่า หรือผู้มีจิตศรัทธา เพื่อระดมทรัพยากรและองค์ความรู้มาสนับสนุนการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การจัดกิจกรรม "สร้างวัด สร้างโรงเรียน" หรือการจัดหาทุนสนับสนุนระยะยาว ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาด้านงบประมาณได้อย่างเป็นรูปธรรม 3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้แบบเปิดเพื่อชุมชน: ควรขยายผลจากการพัฒนาห้องสมุดและห้องคอมพิวเตอร์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้แบบเปิดที่ชุมชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ได้ โดยอาจจะจัดอบรมการใช้คอมพิวเตอร์หรือจัดมุมหนังสือสำหรับชุมชน เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และทำให้การพัฒนาของโรงเรียนเป็นประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้าง และ 4) การขยายผลโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันสู่หลักสูตรท้องถิ่น: ควรบูรณาการโครงการปลูกผักอาหารกลางวันเข้ากับหลักสูตรของโรงเรียน และพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงปฏิบัติสำหรับนักเรียนและชุมชน เพื่อสร้างความรู้ด้านเกษตรกรรมยั่งยืนและการจัดการอาหาร ซึ่งจะเป็นการต่อยอดจากกิจกรรมธรรมดาให้กลายเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณค่า ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ 1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาโครงการระดมทรัพยากร: ควรดำเนินการวิจัย PAR ครั้งต่อไปเพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการระดมทรัพยากรที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา โดยให้ชุมชนและศิษย์เก่ามีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาด้านงบประมาณมีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ 2) การวิจัยและพัฒนาเครื่องมือประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สอดคล้องกับ PAR: ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือประเมินผลกระทบของการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยเครื่องมือดังกล่าวควรเน้นการประเมินทักษะและเจตคติที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการ PAR มากกว่าการวัดผลสัมฤทธิ์เชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว ซึ่งจะช่วยให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของการวิจัยแบบนี้ และ 3) การวิจัยเชิงพรรณนาเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลง: ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมของโรงเรียนและชุมชนที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องของโครงการพัฒนา เพื่อให้เข้าใจถึงแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจาก PAR ยังคงอยู่ได้ในระยะยาว ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์สำหรับงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) ควรเน้นที่การสร้างอย่างต่อเนื่องและการขยายผลจากความร่วมมือที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการวิจัย เนื่องจากงานวิจัยประเภทนี้ไม่ได้มุ่งแค่การหาคำตอบ แต่ยังมีมุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงและเสริมพลังให้กับชุมชนหรือกลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้วย ดังนั้นข้อเสนอแนะควรสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน และให้ผู้วิจัยเขียนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปในงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) ควรเน้นที่การต่อยอดและขยายผลจากองค์ความรู้และกระบวนการที่เกิดขึ้นในงานวิจัยปัจจุบัน โดยหัวใจสำคัญ คือ การสร้างความต่อเนื่องและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่กว้างขวางและยั่งยืนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- มติชน. (2562). พัฒนาประเทศ...พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โจทย์ใหญ่ที่ต้องแก้ไข เพราะคนในชาติ คือ พลังขับเคลื่อนชาติให้ก้าวไปข้างหน้า. เรียกใช้เมื่อ 2 มิถุนายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/fcFHo>
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2555). การวิจัยทางการบริหารการศึกษา: แนวคิดและกรณีศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: อักษรวิพัฒน์.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2565). รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก (พ.ศ. 2564-2568) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. โรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา ตำบลผาอินทร์แปลง อำเภอร้าวดิน จังหวัดเลย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรินทวาทกราฟฟิค จำกัด .
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.). (2564). ผู้สูงอายุต้องปรับตัวอย่างไร? เพื่อพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Active Aging). เรียกใช้เมื่อ 2 มิถุนายน 2565 จาก <https://www.nxpo.or.th/th/8078/>
- อรพันธ์ ประสิทธิ์รัตน์. (2554). การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Aldridge, J. M. & Fraser, B. J. (2018). Classroom environment: Theory, research, and measurement. Charlotte, North Carolina: Information Age Publishing.
- Aldridge, J. M. et al. (1999). Investigating Classroom Environments in Taiwan and Australia with Multiple Research Methods. *Journal of Educational Research*, 93(1), 48-62.
- Barrett, P. et al. (2015). The impact of classroom design on pupils' learning: Final results of a holistic, multi-level analysis. *Building and Environment*, 89(2015), 118-133.
- Dart, B. C. et al. (2000). Students' conceptions of learning, the classroom environment, and approaches to learning. *Journal of Educational Research*, 93(2000), 262-270.
- DuFour, R. & Eaker, R. (2008). Revisiting professional learning communities at work. *Solution Tree: New insights for improving schools*.
- Lewin, K. (1946). Action research and minority problems. *Journal of Social Issues*, 2(4), 34-46.
- Mishra, P. & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017-1054.
- Sergiovanni, T. J. (2009). *The principalship: A reflective practice perspective*. (6th ed.). New York: Pearson.
- Stringer, E. T. (2014). *Action research*. (4th ed.). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco, California: Jossey-Bass.
- U.S. Environmental Protection Agency. (2022). *Schools & Indoor Air Quality (IAQ)*. Retrieved September 2, 2022, from <https://www.epa.gov/iaq-schools>
- Villegas-Reimers, E. (2003). *Teacher professional development: An international review of the literature*. Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning.
- Waldrup, B. G. & Fisher, D. L. (2000). The development and validation of a learning environment questionnaire using both quantitative and qualitative methods. *Journal of Classroom Interaction*, 35(2), 25-37.